

Kandidatuppsats i offentlig förvaltning VT-15

Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

Emelie Andreasson

Sofia Hermansson

Handledare: Louise Skoog

Examinator: Gregg Bucken-Knapp

Som man ropar i skogen får man svar

**- En diskursanalys av svenska myndigheters framställning av
våldsbejakande islamistisk extremism**

Sammanfattning

Våldsbejakande islamistisk extremism har kommit att bli mer uppmärksammat i det svenska samhället. Det rapporteras dagligen om att unga människor åker och utför terroristklassade gärningar utomlands. Vår studie ämnar att undersöka hur våldsbejakande islamistisk extremism har kommit att framställs av svenska myndigheter samt av den svenska säkerhetspolisen under 2010-talet. Genom att använda Carol Bacchis analysmodell "What's the problem represented to be?" kommer vi att försöka belysa de diskurser som ligger till grund för hur vi uppfattar problematiken och hur den blir presenterad för oss.

Nyckelord: Våldsbejakande islamistisk extremism, radikaliserings, diskurs, "What's the problem represented to be?", Carol Bacchi, policydokument

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
2. Våldsbejakande extremistgrupper i Sverige.....	6
2.1 Högerextremism/vitmakt	6
2.2 Vänsterautonoma rörelser.....	6
2.3 Islamistisk extremism.....	7
3. Problemformulering.....	8
4. Tidigare forskning.....	9
5. Syfte/ frågeställning	12
6. Teoretisk referensram och metod	13
6.1 Social konstruktion.....	13
6.2 Bacchi´s angreppsätt.....	14
6.3 Diskursanalys.....	15
6.4 Avgränsningar	17
7. Empiri.....	19
7.1 Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige.....	19
7.2 Extremism ska bekämpas lokalt.....	20
7.3 Nationell handlingsplan.....	21
7.4 När vi bryr oss	24
8. Analys.....	29

8.1	Fråga 1. Hur är problemet med våldsbejakande islamistisk extremism framställt?.....	29
8.2	Fråga 2 .Vilka förutfattade meningar ligger bakom denna framställning av problemet?.....	31
8.3	Fråga 4 Vad är det som är problemfritt i presentationen av problemet? Vad är det som är ”tystat”? Hur kan man framställa problemet på ett annorlunda sätt?	32
9.	Avslutande diskussion.....	35
10.	Referenslista.....	37

1. Inledning

Hotet mot den globala säkerheten har under de senaste 15 åren kommit att förändras, detta beror till stor del på den teknologiska utvecklingen. I och med internets utveckling har våldsbejakande extremist organisationer lättare att nå ut med sina budskap och propaganda. Genom podcastar, applikationer och forum kan deras budskap spridas över landgränser. Vilket har lett till nya möjligheter att lättare rekrytera medlemmar till sina organisationer. Genom att våldsbenägna extremistgrupper mer och mer kan nå ut med sin propaganda har det lett till problem i det svenska samhället. Fler och fler personer med svenskt medborgarskap väljer att ansluta sig till olika terroristnätverk. Faktum är att Sverige har per capita det tredje högsta antalet personer som har anslutit sig till Islamistiska staten (IS) från Europa (Youcefi 2015). En av alla personer som frivilligt valt att åka ner till Syrien medverkade i SVT's "Uppdrag granskning" den 18 februari 2015. Han har valt att resa ner till Syrien för att strida för IS. Detta är en vanlig kille som är född och uppvuxen i Göteborg, han ansågs inte vara särskilt radikal i sina åsikter men efter att ha blivit omvänd, förändrade han sitt sätt att tänka och resonera. Enligt Säpo har cirka 130 personer bekräftats åkt ner till Syrien för att strida för IS. Dock finns det ett stort mörkertal, då det antagligen är många fler (Youcefi 2015). Radikalisering och extremistgrupper har funnits i samhället men då det inte har haft någon direkt påverkan på gemene man har det inte fått någon större uppmärksamhet. Men då självmordsbombningen som genomfördes i Stockholm den 11 december 2010 gick våldsbejakande islamistisk extremism från att vara någonting som fanns utomlands till att bli ett verkligt problem som fanns på hemmaplan.

2. Våldsbejakande extremistgrupper i Sverige

Det har i modern tid alltid funnits inslag av våldsbejakande extremistgrupper i Sverige. Trenden har varit att dessa grupper består av unga människor som inte känner sig som en del av samhället. Problemet med våldsbejakande grupper har aldrig tidigare varit ett hot mot demokratin, utan snarare varit ett problem för rättsväsendet i Sverige. Det har under 1990-talet förändrats till att ses som ett socialt problem (Skr. 2011/12:44).

2.1 Högerextremism/vitmakt

Den moderna högerextrema rörelsen finner sitt ursprung ur 1920-talets nationalsocialism som sedan utvecklades till Hitlers Nazityskland. Trenden i Sverige har kommit att förändras under tidens gång och under 1980-talet såg man tecken på att de högerextrema mer och mer gick mot Storbritanniens skinnskallerörelse. Detta för att sedan ändras till dagens white-power inspirerade trend som finner sitt ursprung i USA. White-power bygger på tanken om att invandring är dåligt för samhället och för nationen, det kommer att leda till interna motsättningar och till slut till ett internationellt raskrig. Den högerextrema rörelsen i Sverige har inte som mål att förändra demokratin eller att bygga upp politiska partier utan snarare om att organisera motståndsgupper och genom det få makt i samhället (Skr. 2011/12:44).

2.2 Vänsterautonoma rörelser

Den vänsterautonoma rörelsen är inspirerad av marxism, anarkism samt syndikalism. Under 1960-talet och Vietnamkriget fick den vänsterautonoma rörelsen ett uppsving i Europa och så även i Sverige. Rörelsen i Sverige har aldrig varit direkt våldsamt utan har snarare uttryckt sina åsikter genom information och demonstrationer. Den mer våldsbenägna rörelsen kan beskrivas som mer vänsterextrem. De vänsterextrema verkar för att det ska ske en förändring i samhället. De finner sitt ursprung i en konspiratorisk samhällssyn där myndigheter som polisen och Migrationsverket ses som företrädare för den kapitalistiska och fascistiska samhällsordningen. Vilket gör tjänstemännen som arbetar där till legitima offer för våld (Skr. 2011/12:44).

2.3 Islamistisk extremism

Den islamistiska extremismen kom till Sverige under 1990-talet. Den islamistiska extremism som vi känner till idag finner sitt ursprung i Afghanistan på 1970-talet då Sovjet ockuperade landet. Grundtanken för våldsbejakande islamistisk extremism är att samhället ska fungera och verka efter en specifik tolkning av islam. Det juridiska, sociala och kulturella samhället ska samtliga vara präglade av islam, vilket skulle ändra på de fri-och rättigheter som finns i dagens samhälle. Det hot som finns mot Sverige idag handlar inte om en förändring av styrelseskick eller mot demokratin utan snarare om attacker både inom och utom Sveriges gränser (Skr. 2011/12:44).

3. Problemformulering

Den 11 december 2010 kommer alltid att bli ihågkommen som dagen för Sveriges första självmordsattentat. En 28-årig man parkerade sin bil på Olof Palmesgata i centrala Stockholm på eftermiddagen, innan han klev ur bilen tog han upp sin dator och skickade iväg en ljudfil till svenska säkerhetspolisen, TT samt till sin fru och mor. I ljudfilen som mannen själv hade spelat in förklarade han varför han genomförde det som han skulle komma att göra, att han gjorde det för ett högre syfte och att han utförde handlingen som jihad¹. Efter att han hade skickat iväg filen, klev han ur bilen och detonerade den bomb som fanns där, han själv gick mot Drottninggatan som var full av folk på grund utav julhandeln. Något fick mannen att ändra sig i sista minut då han valde att vika av ner på en tvärgata och där utlösa den bomb som han hade runt midjan (Sandelin, 2012:9ff). I och med attentatet blev gemene man medveten om våldsbejakande islamistisk extremism.

Problematiken kring våldsbejakande islamistisk extremism kan ses som tvådelat. Det första problemet är att rekryteringar till extremistgrupper sker i Sverige. Det andra problemet grundas i att det är ett ökat antal unga människor som väljer att resa ner till krigsdrabbade områden för att strida för terroristklassade organisationer. Den svenska regeringen hade vid tillfället för attentatet tidigare tagit fram en skrivelse som skulle diktera Sveriges handlande för att arbeta mot terrorism och terrorishandlingar (Skr. 2007/08:64). Det som nu kom att uppdagas var en helt ny vinkel på problemet. I och med attentatet behövdes det en officiell hållning mot våldsbejakande islamistisk extremism. Beroende på hur hållningen framställs kommer det påverka hur allmänheten ser på problemet. Dessa problemframställningar är inte tagna ur luften utan baseras på olika diskurser. Genom att studera det språk och hur makthavare ser på ett visst problem säger det mycket om vilka värderingar som ligger bakom policylösningarna. Beroende på hur ett policyproblem läggs fram kommer allmänheten få en uppfattning om hur problemet bör lösas.

Hur har andra länder valt att rama in problematiken med våldsbejakande extremism? I kommande avsnitt kommer det redogöras vilka lösningar som andra länder har presenterat för att stävja den våldsbejakande islamistiska extremismen.

¹ **Jihad** - Betyder "helig strävan" eller "andlig kamp" på arabiska och omtalas i Koranen som en plikt. Inom våldsbejakande islamistiska kretsar är det den senare betydelsen som brukar utses och ett vanligt uttryck är att "göra jihad" (Sandelin 2012:23).

4. Tidigare forskning

Radikalisering och våldsbejakande extremism är ingen nyhet i världen idag utan har funnits under en väldigt lång tid. Detta innebär att det har även bedrivits många studier inom detta område. Huvuddelen av den forskning som har bedrivits om radikalisering har granskats ur ett kriminologiskt eller sociologiskt perspektiv. Ur det sociologiska perspektivet har fokuset legat på extremismen utifrån gruppens egna dynamik. Väldigt lite av den forskning som genomförts har studerat det förebyggande arbetet utifrån ett offentligt perspektiv speciellt på en lokal nivå. (Nasser-Eddine, Garnham, Agostino, Caluya, 2011).

Det förebyggande arbetet för att förhindra terrorism och våldsbejakande extremism har ofta fallit på polisens lott. Till exempel i Melbourne, Australien bedrevs forskning kring polisens arbete mot terrorism, som till stor del gick ut på att vara närvarande i områden med hög andel personer med utländsk bakgrund. Genom att vara synliga skulle detta öka tilliten för polisens arbete i just dessa områden. Det är ingen överraskning att de australiensiska myndigheterna valde att bemöta denna problematik på detta sätt när den uppenbarade sig i landet. Detta då det var en strategi som funnits i Australien i många år som nu anpassades efter de rådande omständigheterna (Pickering, McCulloch, Wright-Neville 2008). Denna rapport visade att det finns möjligheter till skillnader i hur de olika instanserna väljer att hantera de nationella riktlinjerna, detta då den nationella handlingsplanen mot terrorism skiljde sig markant från den som användes i delstaten Victoria. Polisen i Victoria frångår den nationella handlingsplanen bland annat genom att handla i större utsträckning i ett förebyggande syfte i områden där det finns en hög andel mångkulturella invånare. Det har dock påpekats att en ökad polisiär närvaro i dessa områden skulle ha en motsatt effekt. Detta skulle kunna uppfattas som ett osäkert område att vistas i istället för att skapa en sammanhållning mellan polis och boende (Pickering, McCulloch, Wright-Neville 2008). Målet med detta projekt var att applicera en teori om social sammanhållning mellan poliser och sociala grupper i utsatta områden, genom att poliserna är synliga ska det inte en känsla av trygghet i samhället, där information om eventuella extremistgrupper ska kunna flöda åt båda hållen (Pickering, McCulloch, Wright-Neville 2008).

Storbritannien tacklar problematiken med våldsbejakande extremism på ett liknande sätt och använder sig även de av områdespoliser för att stävja radikaliseringsprojektet. Projektet beskrivs som lyckat till en början av den brittiska polisen, dock fanns det tendenser som visade på att det efter ett tag blev allt svårare att rekrytera nya poliser till projektet. För en bredare satsning mot en ökad medvetenhet i Storbritannien valde de även att satsa på att sprida kunskap och information till skolor, universitet samt i fängelser, detta för att bekämpa våldsbejakande extremism och terrorism (Staniforth 2014: 207ff).

Danmark som även de var tidiga med att inrätta en nationell handlingsplan väljer en annan väg i kampen mot våldsbejakande islamistisk extremism. Den danska regeringen valde att agera efter de uppmärksammade attackerna mot Madrid och London som skedde år 2004 samt 2005, då riskerna med radikaliseringsuppdragades. År 2009 trädde deras nationella handlingsplan för terrorbekämpning i kraft (Lindekilde 2012). Eftersom Danmark i mångt och mycket är väldigt likt Sverige i sin välfärdspolitiska form, så finns det lärdomar att ta från grannlandet i söder. Till skillnad från de exempel från Australien och Storbritannien så spelar områdespoliser en mindre roll i Danmark. Istället för att ha en ökad polisiär närvaro i vissa områden så har polisen så kallade "förebyggande samtal" med personer i riskzonen (Lindekilde 2012). Den danska regeringen satsar på att arbeta förebyggande mot extremism ur ett socialt perspektiv. Handlingsplanen innehåller fem olika arbetssätt som på olika sätt ska hjälpa personer i riskzonen för radikaliseringsprojektet. Detta är en styrning genom mentorsprogram, informationsprogram, delaktighetsprogram, övervakningsprogram samt antidiskrimineringsprogram. Programmen finns till för att attackera de bakomliggande problemen som ligger till grund för radikaliseringsprojektet (Lindekilde 2012).

Det går att utläsa en viss skillnad mellan hur de anglosaxiska länderna och hur Danmark väljer att rama in problemet. Australien och Storbritannien väljer att se det ur ett kriminologiskt perspektiv och deras agerande blir då i huvudsak ett polisiärt arbete. I Danmark ses det mer som ett socialt problem och deras handlingsplan riktar in sig mer på att hjälpa personer i riskzonen.

Den våldsbejakande extremismen som finns i Sverige har bemötts med en kombination av polis, skola och sociala myndigheter. Vilket då liknar den danska modellen mer än den som används i Australien och Storbritannien. Dock är problematiken med radikaliserings av unga muslimer ett relativt nytt problem i Sverige. Sveriges kommuner och landsting (SKL) gav 2010 ut en exempelskrift på hur kommuner i Sverige och Europa har agerat i mötet med våldsbejakande extremism. I den rapporten så uppmärksammas att både Malmö och Stockholm har sett en ökning av radikal islamism men inget lokalt arbete mot denna utveckling. När denna exempelskrift skrevs fanns det inte heller en nationell handlingsplan för att motverka våldsbejakande islamistisk extremism (SKL 2010).

Sammanfattningsvis finns det stöd för att påstå att tidigare forskning till stor del har fokuserat på att se till vilka insatser som genomförts samt vilka effekter de haft och inte så mycket på de diskurser som ligger till grund för dessa policy lösningar. Då vi ser att det finns en lucka i den tidigare forskningen kring vårt ämne anser vi att vår studie kan bidra till en ökad förståelse av policyprocesser och arbetet kring våldsbejakande extremism.

5. Syfte/frågeställning

Syftet med denna studie är att synliggöra de diskurser som ligger till grund för de antaganden som finns om våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige. Detta genom att uppmärksamma hur problemet presenteras av regeringen samt av andra myndigheter. Syftet är dessutom att skapa en förståelse för hur språk påverkar hur vi uppfattar en problematik utifrån vad vi får presenterat för oss. Utifrån detta har vi designat följande frågeställningar.

-Hur har våldsbejakande islamistisk extremism presenterats av statliga myndigheter under 2010-talet?

- Har det skett någon förändring?

6. Teoretisk referensram och metod

I följande avsnitt kommer den teoretiska referensram som används i denna studie att presenteras. I huvudsak kommer den teoretiska referensramen bygga på Carol Bacchi's så kallade "What's the problem represented to be? (WPR) modellen, som vi har valt att översätta till "hur är problemet framställt"? Bacchi har byggt sin teoretiska referensram på teorin om social konstruktion och vi kommer på grund av detta genomföra en kort presentation av denna teori.

6.1 Social konstruktion

Hur vi ser på världen formas av de språk vi använder oss av. Genom att tala om ett problem på ett visst sätt kommer värderingar att läggas in. Dessa värderingar reproduceras så mycket att de till slut blir "sanningar". Det är att ifrågasätta dessa "sanningar" som är målet med social konstruktion (Schneider, Ingram 1993). Då normer och värderingar är socialt konstruerade uppstår de i en social kontext. De är dessutom inte fasta i sin form utan reproduceras och formas inom den sociala kontexten (Bryman 2008:19). Social konstruktion lägger stor vikt vid hur vår uppfattning att världen är produkter av sociala krafter (Bacchi 2009:33).

Social konstruktion lägger stor vikt vid konceptet diskurser. Begreppet myntades från början av filosofen Michel Foucault. Han beskrev vad som var tillåtet att tala om och vad som var utstängt från att talas om (Foucault 1993:7). Utifrån detta utvecklade han begreppet diskurs. Den definition av diskurser som WPR- modellen bygger på är Mchoul & Grace's tolkning av Foucault. De beskriver diskurser som följande, "*Diskurser är socialt producerad kunskap som begränsar vad som är accepterat att tänka, skriva och tala om ett socialt objekt eller beteende*" (Mchoul & Grace 1993:31, Bacchi 2009:35). Det är utifrån dessa diskurser som Bacchi menar att policys skrivs och implementeras. Beroende på hur man framställer en problematik kommer den bli emottagen av allmänheten på olika sätt (Chong & Druckman 2007). På grund av detta är det av vikt att studera de diskurser som finns i det språkliga bruk i policier och hur andra statliga myndigheters uttrycker sig då dessa diskurser blir "statligt godkända" (Bacchi 2009:36).

6.2 Bacchi's angreppsätt

Policyers uppgift är att genomföra en förändring i en rådande samhällsordning (Bacchi 2009:263). För att det ska bli legitimt att genomföra dessa förändringar måste någonting anses vara nödvändigt att förändra. Det måste därför problematisera något för att kunna få till stånd en policy. Detta är på grund av antagandet att policyer är till för att lösa problem som existerar i samhället (Bacchi 2009:31). Bacchi menar att man kan analysera de bakomliggande värderingar hos policyskapare genom att se på hur de väljer att framställa problemet.

Hur ett problem är framställt ger specifika policys en viss makt att kunna genomföra en viss typ av lösning. Så att se till en "viss lösning" på problemet påverkar hur vi ser på problemet i stort. Ett exempel som Bacchi tar upp är frågan om barnomsorg. Ifall policys mål är att så många som möjligt ska arbeta så kan lösningen bli att föräldrarna får "rabatt" på barnomsorg ifall de båda har betalt arbete. Då är problemet framställt som ett arbetsmarknadsproblem. En annan lösning på problemet skulle vara att ge ett behovsbaserat bidrag, vilket då skulle innebära att problemet skulle anses som ett välfärdsproblem (Bacchi 2009:3).

Genom att framställa ett problem på ett visst sätt så tystar man ner andra möjliga lösningar på samma problem (Bacchi 2009:16). Beroende på hur skaparna lägger fram lösningen på ett bekymmer lägger man in värderingar i vad problemet är. För Bacchi innebär detta att vi medborgare blir styrda av policyernas framställning snarare än av deras lösningar. Detta eftersom varenda policy innehåller en form av problemframställning (Bacchi 2009:31). Då blir det genast viktigare att diskutera hur problemet är framställt istället för problemet i sig självt. Utifrån detta har Bacchi skapat 6 stycken frågor som ska hjälpa till för att synliggöra dessa värderingar.

1. *What's the problem represented to be in a specific policy?*
2. *What presuppositions or assumptions underlie this representation of the 'problem'?*
3. *How has the representation of the 'problem' come about?*
4. *What is left unproblematic in this problem representation? Where are the silences? Can the 'problem' be thought about differently?*

5. *What effects are produced by this representation of the problem?*
6. *How/where is this representation of the 'problem' produced, disseminated and defended?
How could it be questioned, disrupted and replaced?*

(Bacchi 2009:48).

Då diskursanalys både kan ses som en teori och metod så kommer vi beskriva diskursanalys i stort. För att sedan gå vidare och beskriva hur vi kommer att använda oss av Bacchi modell som metod samt teoretisk referensram.

6.3 Diskursanalys

Vi ämnar genomföra vår studie som en kvalitativ textanalys, texten kommer att analyseras ur ett diskursivt perspektiv. Detta då diskursanalys erbjuder en möjlighet till en mer breddad form av textanalys (Bergström, Boréus 2005:305). En viktig utgångspunkt för diskursanalys är föreställningar om att vi med språkets hjälp delar in och tolkar omvärlden, vilket leder till konsekvenser för den konkreta människan. Diskursanalys har bland annat sin utgångspunkt i ett konstruktivistisk tänkande. Vilket innebär att vi påverkas av hur vi talar om företeelser och hur vi väljer att utveckla vissa praktiker utifrån hur vi uppfattar de. Den konstruktivistiska utgångspunkten kan tolkas olika, men fokus ligger på språk och språkanvändningen i all diskursanalys, detta då det är själva diskursen som är studieobjektet (Boréus 2011:151).

Diskursanalys finner även sitt ursprung i en strukturalistisk och post-strukturalistisk lingvistisk filosofi. Det kan översättas som att vår verklighet och hur vi uppfattar den sker alltid via språk. Språket kan leda till att vi uppfattar en verklighet som egentligen bara är en reflektion av en redan existerande verklighet som den ”rätta verkligheten” (Winther Jørgensen, Philips 2002:8f). Diskursanalysens syfte är att skilja på vad som är verklighet och vad språket har format till vad vi tror är vår verklighet (Bergström, Boréus 2005:305).

Diskursanalys är inte enbart en metod för analyser utan dessutom en teoretisk referensram. Det kan ses som om de är sammanflätade, Winther Jørgensen och Philips kallar det för en ”paketlösning” (2002:4).

Diskursanalys är av en mångvetenskaplig karaktär. Den kan användas i många olika discipliner och vetenskapliga inriktningar, vilket kan medföra vissa komplikationer. Bland annat så kan olika författare definiera analysverktyget på olika sätt, vilket leder till att det är svårt att precisera vad diskursanalys innebär mer exakt (Bergström, Boréus 2005:306). Kritik som har riktats emot diskursanalys är att analysverktyget är relativistiskt, vilket generellt kan översättas till att eftersom allt är präglad av språk, saknas yttre kriterier att relatera diskursen till. Kritiken har besvarats av flera diskursanalytiker. Deras argument har byggt på tanken om att även om ett objekts mening och vara är diskursivt innebär det inte att det saknas möjlighet att avgöra vad som är falskt eller sant inom en given diskurs (Bergström, Boréus 2005:350).

Den diskursanalytiska inriktning som vi ämnar använda i vår studie är Carol Bacchis WPR-modell. På grund av studiens omfattning kommer endast fråga 1, 2 och 4 att användas i analysen. För att skapa en bättre förståelse för läsaren har vi valt att översätta de frågor som kommer att användas i studien med vår egen översättning. Följande frågor kommer ställas till de utvalda dokumenten i studien för att besvara vår forskningsfråga.

Fråga 1. Hur är problemet med (...) framställt?

WPR-modellen har som utgångspunkt att alla policyers är framtagna för att bemöta ett problem. Det som modellen analyserar är problematiseringen som ligger bakom en policy och inte själva problemet. Varje problem är ett bekymmer genom hur det belyses och presenteras, detta kommer i resterande text att refereras till som problemframställningar och innebär det som står bakom ett problem. Hur du känner om något avgör vad du föreslår att göra åt det. Målet med fråga 1 är att klargöra och identifiera underförstådda problemframställningar av en specifik policy (Bacchi 2009:2). Frågan som kommer ställas lyder följande; Hur är problemet med våldsbejakande islamistiskt extremism framställt?

Fråga 2. Vilka förutfattade meningar ligger bakom denna framställning av problemet?

Denna fråga kan ses som det är här "det riktiga" arbetet startar. När de underförstådda problemframställningarna bakom ett problem är identifierade kan den konceptuella logiken identifieras. Med konceptuell logik menas att något måste ha en betydelse, något måste vara på plats för att hålla samman en representation för att få dess innebörd att verka rimlig.

Fråga 2 tydliggör hur en policy är utarbetad i en diskurs. Hur vi uppfattar ett problem är baserat utifrån det som vi får presenterat för oss (Bacchi 2009:4f).

Fråga 4. Vad är det som är problemfritt i presentationen av problemet? Vad är det som är “tystat”? Hur kan man framställa problemet på ett annorlunda sätt?

Den fjärde frågan är av en mer kritisk karaktär. Den belyser de begränsningar som ligger bakom framställningen av ett problem samt de perspektiv som tystas genom representationen. Att granska de bakomliggande faktorerna till hur ett problem uppfattas leder till att motsägelser och “spänningar” inom ett ämne aktualiseras (Bacchi 2009:12f).

6.4 Avgränsningar

Här kommer vi att motivera de avgränsningar vi valt att göra i vår studie. Det material som vi valt att presentera i vår empiri bygger på svensk säkerhetspolis rapport *“Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige”* (Säpo, 2010), regeringens skrivelse *“Nationell handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism”* (Skr.2011/12:44), SOU-rapporten *“När vi bryr oss - förslag om samverkan och utbildning för att effektivare förebygga våldsbejakande extremism”* (SOU 2013:81) samt en debattartikel publicerad i Svenska Dagbladets Brännpunkt den 15 december 2010 av berörd minister (SvD Brännpunkt, 2010, 15 december). Vi motiverar våra val utifrån att samtliga dokument är framtagna av tillförlitliga källor. Samt att de representerar den nationella inställningen kring våldsbejakande islamistisk extremism. De presenterade dokumenten är utgivna av tre skilda myndigheter men är till stor del kopplade till varandra. Den nationella handlingsplanen och SOU rapporten bygger på Säpos rapport “våldsbejakande islamistisk extremism”.

Studien är av en diskursiv karaktär så empirin kommer att granskas utifrån hur språket presenterats och av de ordval som har gjorts i materialet snarare än dess innehåll. Det finns för- och nackdelar med alla avgränsningar. Det kan ses som en nackdel är att vi valt bort att ta med TV- och radorapporteringar i vår studie. Men för att få en inblick i hur problemets förhållningssätt förändrades efter attentatet så har vi valt att ta med en debattartikel. Detta då EU- och demokratiministern tog ställning mot våldsbejakande islamistisk extremism. Vi väljer att motivera våra val på grund av studiens omfattning, därav har vi valt att enbart

bygga vår studie kring de tidigare redovisade dokumenten. Detta med förhoppningar om att det ska finnas ett stringent förhållningssätt genom studien och att eventuella felaktiga källor ska elimineras.

Studien är av slaget fallstudie, vilket också motiverar vårt val av material. För att vår studie ska ses som legitim är det viktigt att eftersträva en hög validitet samt reliabilitet. Med motivet att studien ska eftersträva en hög validitet, alltså att vi mäter det som vi påstår oss mäta, har vi främst valt att utgå ifrån tillförlitliga dokument utgivna av myndigheter. Genom att enbart använda oss av dessa källor undviks eventuella systematiska fel och arbetet visar på en reliabilitet (Esaiasson m.fl. 2012:56f).

7. Empiri

I följande kapitel kommer vi att redovisa vår empiri. Vi kommer sedan att avslutningsvis analysera samtliga dokument utifrån delar av Bacchis analysmodell. Då syftet med vår studie är att skapa en förståelse hur problematiken med våldsbejakande islamistisk extremism har förändrats över tid kommer vi att ha detta som utgångspunkt i vår analys. Detta för att kunna besvara den uppsatta frågeställningen.

7.1 Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige

Den 11 februari 2010 fick den svenska säkerhetspolisen (Säpo) i uppdrag av regeringen att sammanställa en rapport gällande våldsbejakande islamistisk extremism. Denna rapport publicerades i november samma år. För att kunna förklara hur läget ser ut i Sverige behövde säkerhetspolisen först och främst presentera vad de ansåg att våldsbejakande islamistisk extremism är och vad det innefattar. Detta redovisas som följande i rapporten (Säpo,2010).

“Med våldsbejakande islamistisk extremism avser Säkerhetspolisen sådan säkerhetshotande verksamhet som motiveras med islamistiska argument och som ytterst syftar till att med stöd av våld eller hot om våld förändra ett samhälle i odemokratisk riktning”.

(Säpo,2010)

Syftet med rapporten var att kartlägga den våldsbejakande islamistiska extremismen samt radikaliserings i Sverige och hur det skulle kunna förebyggas. Säpo presenterar att det finns influenser av våldsbejakande extremism i Sverige, men i en begränsad omfattning. Rapporten redovisade följande om läget i Sverige vid tidpunkten (Säpo, 2010).

“Hotet från våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige är för närvarande inte ett hot mot samhällets grundläggande strukturer, Sveriges styrelseskick eller centrala statsledning. Ett relativt begränsat antal personer är involverade i våldsbejakande islamistisk extremism, och det finns inga belägg för att antalet personer som radikaliserar i Sverige ökar”.

(Säpo,2010)

Rapporten presenterar att det enbart är ett lågt antal personer som anses vara radikaliserade och att det finns influenser på att det är en homogen grupp som radikaliseras. Detta tros bero

på att rekryteringen till islamistiska extremistgrupper sker i umgängeskretsar bland unga. Säkerhetspolisens rapport kom fram till att det vanligaste är att det är unga män som rekryteras till extremistgrupperna (Säpo,2010).

“Majoriteten av dem som radikaliserats i Sverige är män mellan 15 och 30 år. De flesta av dem är födda eller uppvuxna i Sverige och det är här som de kommer i kontakt med våldsbejakande ideologier och grupper”.

(Säpo,2010)

Även kvinnor radikaliseras men inte alls i samma omfattning som män. Det kan dock finnas en felkälla här, detta då Säpos rapport bygger på kända fall, alltså sådana som finns med i polisens register och då kvinnorna oftast inte begår några brott utan finns bara med i bakgrund kan de “missas” i statistiken (Säpo,2010).

Rapporten poängterar ett flertal gånger svårigheten i att förutse eventuella konsekvenser av den våldsbejakande islamistiska extremismen i Sverige, den tar även upp hur arbetet kring denna problematik skulle kunna bedrivas. Det belyses avsaknaden av en nationell strategi för dessa frågor (Säpo, 2010), det finns en nationell skrivelse om terrorism och terrorismbekämpning i Sverige (Skr. 2007/08:64). Dock särskiljer man dessa problem. Säpo belyser även frånvaron av lokalt och regionalt arbete i de områden som dessa grupperingar finns. Det finns projekt vars syfte är att hjälpa personer lämna våldsbejakande grupper runt om i Sverige. Dock är dessa i huvudsak riktade mot vit-makt rörelsen eller andra kriminella grupperingar. Så även om det finns så kallad “avhopparverksamheter” i Sverige så har de ett annat fokus. Detta då det är viktigt att poängtera att det finns stora skillnader att lämna våldsbejakande grupper och våldsbejakande extremistgrupperingar (Säpo,2010).

7.2 Extremism ska bekämpas lokalt

Självmoordsbombaren i Stockholm, december 2010 var den första i Skandinavien. Dåvarande EU- och demokratiminister Birgitta Ohlsson publicerade i och med detta en artikel i Svenska Dagbladets Brännpunkt den 15 december samma år. I debattartikeln skriver hon om hur säkerhetspolisen under de senaste åren påpekat att ett flertal medborgare i Sverige har åkt och

anslutit sig till våldsbejakande islamistiska extremistgrupper för att tränas upp till att bli soldater, för att sedan begå terroristklassade gärningar. Säpo har dessutom påpekat att det är en ökande trend då antalet som ansluter sig ökar för varje år. Sverige har en skyldighet att förebygga samt att förhindra att terrorbrott begås. Ministern visar också på att Sverige måste angripa problemen och verka förebyggande så att färre istället för att fler ansluter sig till organisationerna. Hon hänvisar också till hur andra länder har agerat och att mycket tyder på att lokalt förankrade åtgärder är det som fungerar mest effektivt. Ökar vi kunskapen kring ämnet kan fler vara med och verka förebyggande. Avslutningsvis säger Birgitta Ohlsson *“Vi måste ta terrorism på största allvar, utan att för den sakens skull tumma på det demokratiska och öppna samhällets principer”* (SvD Brännpunkt, 2010, 15 december).

7.3 Nationell handlingsplan

Attentatet i Stockholm öppnade ögonen hos regeringen att det arbete som redan sker inte är tillräckligt och att Sverige behöver ett bättre arbete kring att förebygga samt att utbilda om de demokratiska grunderna. År 2011 publicerade regeringen en skrivelse *”Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism”*. Syftet med handlingsplanen var att stärka och värna om demokratin i Sverige och att med det göra det svenska samhället mer resistent mot våldsbejakande extremism. Den nationella handlingsplanen ska verka mellan 2012-2014 (Skr. 2011/12:44).

Den nationella handlingsplanen går igenom olika faktorer som spelar in i en radikaliserings process. Allt från yttre påverkan till om det finns gemensamma nämnare för personer som radikaliseras. För att kunna avgöra hur man ska kunna arbeta förebyggande så krävs en förklaring om vilka personer som rör sig i dessa grupper.

“Ofta rör det sig om personer som upplever sig exkluderade eller som känner vanmakt inför orättvisor. En våldsbejakande extremistmiljö utgör i detta sammanhang en subkultur som kan bistå med en gemenskap eller som kan kompensera en känsla av maktlöshet. Känslan av frustration kan även stärkas av ett socioekonomiskt utanförskap eller upplevelse av diskriminering” (Skr. 2011/12:44).

Samtidigt så beskrivs svårigheten att hitta gemensamma nämnare om vilka som hamnar i våldsbejakande extremiströrelser. I handlingsplanen beskrivs det att det finns stora skillnader i vilka som radikaliseras in i de olika rörelserna. Handlingsplanen går sedan vidare och beskriver i följande ordalag vilka personer som hamnar i dessa våldsbejakande islamistiska extremistgrupper:

“Individer som går in i en våldsbejakande islamistisk extremistmiljö har i regel muslimsk bakgrund, men det finns inget som tyder på att religiositet i sig har betydelse. Snarare är det personer med lågt eller nyfunnet intresse för religion som lockas till de våldsbejakande miljöerna. Eftersom individer inom den muslimska minoriteten i Europa ofta upplever diskriminering och ekonomiskt marginalisering har de också större svårigheter att känna sig delaktiga i samhället. Den islamistiska extremistideologin uppmålar en konflikt mellan ett västerländskt och ett traditionellt samhällssystem och som subkultur kan den våldsbejakande islamistiska miljön skapa en känsla av tillhörighet och mening för individer som upplever ett utanförskap”.

(Skr. 2011/12:44)

Handlingsplanen innehåller även ett avsnitt där författarna går igenom allmänna attityder till mångkultur och vilka effekter dessa har för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. I det avsnittet beskrivs riskerna med att likställa en viss trosuppfattning med våldsbejakande extremism.

“Sammankopplingen av islam, fanatism och terrorism har genererat negativa fördomar mot muslimer generellt och inom vissa grupper har föreställningen att islam inte kan anpassa sig till den västerländska sekulära demokratiska traditionen fått fäste. Dessa fördomar kan ge näring till högerextremistiska grupper, men även inspirera till diskriminering och trakasserier.”

(Skr. 2011/12:44).

Regeringens arbete för att stärka demokratin

Handlingsplanen presenterade det pågående arbetet samt förslag på åtgärder. Regeringen vidtog redan innan attentatet ett flertal insatser för att stärka demokratin i Sverige. Det är viktigt att arbetet som sker ska hålla på lång sikt och att det ska bidra till att intoleranta attityder och anti-demokratiska tendenser minskar.

De insatser som regeringen utför är bland annat att verka för att öka valdeltagandet och stärka den demokratiska medvetenheten. Att känna att man kan bidra till samhället och är med i den sociala sammanhållningen minskar känslan av utanförskap. Insatserna innefattar främst unga och utrikesfödda. Utanförskap och bristande integration är faktorer som kan påverka en individs benägenhet att radikaliseras. Känslan av att inte vara delaktig i samhället kan även leda till att unga människor söker en tillhörighet i gängbildningar som på olika sätt uttrycker ett motstånd till samhällets etablerade normer.

Regeringen har också arbetat aktivt kring skolans demokratiuppdrag. Skolan har en central roll men även ett tydligt uppdrag när det gäller att skapa medvetenhet och förståelse för demokratins principer bland unga. Genom utbildning i grund-och gymnasieskola skapas förståelse och en tilltro till systemet (Skr. 2011/12:44).

Pågående arbete för att förebygga våldsbejakande extremism

För att kunna arbeta förebyggande mot våldsbejakande extremism behövs det insatser från flera håll och på olika nivåer i samhället. Polisen har en central roll i arbetet för att förebygga våldsbejakande extremism. Då polisen rör sig i de områden där rekrytering till extremistgrupper sker har de kontakt med de som bor och rör sig i dessa områdena, vilket leder till att de kan få information om vart de ska rikta sina insatser.

En annan viktig insats är det arbete som kan ske på kommunal nivå, samverkan mellan olika instanser inom kommunen har visat sig vara väldigt effektivt. Speciellt samverkan mellan polis, skola, socialtjänst och fritidsverksamhet har kommit att visa sig vara en framgångsfaktor (Skr. 2011/12:44).

Regeringens åtgärder för att värna demokratin

Det utredarna till handlingsplanen kom fram till var att utöver de insatsarbeten som redan pågick så krävdes det ytterligare insatser och åtgärder. Dessa åtgärder har delats in i sex olika områden:

- Stärka medvetenheten om de demokratiska värderingarna
- Öka kunskapen om våldsbejakande extremism
- Stärka strukturerna för samverkan
- Förebygga att individer ansluter till våldsbejakande extremistgrupper samt att stödja avhopp från sådana grupper
- Motverka grogrund för det ideologiskt motverkande våldet
- Fördjupa det internationella samarbetet

Inom varje enskilt område finns det definierat en eller ett par specifika åtgärder för hur problemet ska bemötas och hanteras. Det som anses viktigt är att de myndigheter och samhällsaktörer som kommer att medverka i arbetet har rätt resurser och redskap för att kunna utföra en så bra insats som möjligt. Handlingsplanen och de åtgärder som gjorts kommer att utvärderas under slutet av 2014². Det är viktigt att arbetet följs upp ordentligt och utvärderas, detta för att skapa en förståelse kring vilka effekter som arbetet får samt vilket behov samhället har av vidare insatser (Skr. 2011/12:44).

7.4 När vi bryr oss

Rapporten "*När vi bryr oss - förslag om samverkan och utbildning för att effektivare förebygga våldsbejakande extremism*" publicerades i december 2013 och är en SOU-rapport som ska utreda eventuella lösningar på problemet med våldsbejakande extremism i Sverige. Den 31 maj 2012 beslutade regeringen att EU- och demokratiminister Birgitta Ohlsson skulle tillsätta en särskild utredare med uppdrag om att lämna förslag om hur ett effektivare arbete för att förebygga våldsbejakande extremism skulle kunna utföras. Man såg att våldsbejakande

² Denna rapport är i maj 2015 ej publicerad.

extremism kommit att bli ett allt större problem i samhället och då speciellt islamistisk extremism.

“Betoningen är på våldsbejakande extremism, med andra ord på våld som utövas av extremister med politiska/ideologiska motiv. Även om utredningens förslag lägger fokus på brottsförebyggande arbete mot våldsbejakande extremism, betonar vi samtidigt att det ytterst handlar om hur vi i samhället lägger grunden för tillit och bygger upp en tro på demokrati och mänskliga rättigheter. Det förebyggande arbetet kan med andra ord aldrig handla enbart om insatser så att unga människor inte dras in i brottslighet med politiska/ideologiska motiv, utan perspektivet måste vara bredare än så.”

(SOU 2013:81)

Utredningens uppdrag var att först och främst lämna förslag på hur det redan befintliga materialet skulle kunna utvecklas och användas mer effektivt i det förebyggande arbetet på både en lokal och nationell nivå. Uppdraget gick också ut på att utreda hur ett utbildningsmaterial skulle kunna utvecklas för att komplettera det material som redan finns. Utbildningsmaterialet skulle både kunna användas som information men även som kompetensutvecklande (SOU 2013:81).

Materialet skulle kunna användas emot olika slag av våldsbejakande extremism, såsom både politiskt och ideologiskt. I Sverige finns huvudsakligen tre grenar av våldsbejakande extremism; högerextremism, vänsterautonoma och religiöst motiverade i form av islamistisk eller politiskt islamistisk extremism (SOU 2013:81).

Utredarna kom fram med ett betänkande av utredningen år 2013, SOU rapporten kallade de *”När vi bryr oss - förslag om samverkan och utbildning för att effektivare förebygga våldsbejakande extremism”*.

Det som utredarna kom fram till och som de redovisade i rapporten var att det förebyggande arbetet måste både bedrivas genom samverkan och genom spridning av kunskap och utbildningsmaterial. Både samverkansstrukturen och utbildningsmaterialet ska vara utformat så att många aktörer såväl myndigheter som föreningar eller religiösa samfund ska kunna använda sig utav materialet och genom det kunna bli involverade i det förebyggande arbetet

mot våldsbejakande extremism. Utan denna samverkan hade det förebyggande arbetet med stor sannolikhet inte kommit att fungera (SOU 2013:81).

Samordning och samverkan

För att arbetet ska kunna fungera är det viktigt att det görs på en lokal nivå och inte på en statlig. Detta på grund utav att det till stor del handlar om att identifiera och möta individer i deras egna miljö och vardag. Att försöka sköta det utifrån en statlig nivå skulle kanske snarare leda till motsatt effekt, utan det är viktigt att olika lokala myndigheter och organisationer samverkar. Det kan däremot finnas en central samordning där kunskap kan samlas in och förmedlas vidare, detta genom utbildningar och spridning av metoder mellan olika regioner och områden (SOU 2013:81).

Nationell samordnare

SOU-rapporten fastställer för att underlätta arbetet mot våldsbejakande extremism så ska en nationell samordnare tillsättas. Dennes uppdrag går ut på att underlätta och samordna de förebyggande insatserna mellan olika instanser och kommuner. Det förs en diskussion vilken myndighet som ska ansvara för den nationella samordnaren. Myndigheter och instanser som kommer upp på förslag är säkerhetspolisen, SKL, polisen och socialstyrelsen. Det ska påpekas att dessa myndigheter har kompetenser som anses vara dugliga för arbetet, men arbetet bedöms vara för utbrett för att falla under en och samma myndighet. Slutligen rekommenderas det att den nationella samordnaren blir en fristående instans och som därmed inte hamnar under någon specifik myndighets ansvar. Dock ska det brottsförebygganderådet driva arbetet framåt och fungera som en motor intill den nationella samordnaren (SOU 2013:81).

Samverkan mellan kommuner och polis, SSPF

Att samverka, har tidigare forskning visat på att vara en framgångsfaktor. Att även ingå en samverkansöverenskommelse leder till att olika myndigheter och organisationer vet vad som förväntas av dem och kan behandla varandra som jämlika. De kan sedan utifrån det bygga en stabil grund för det kommande arbetet. Att kommuner och polismyndigheten ingått i samverkansöverenskommelser har visat på ett förbättrat men även ett mer strukturerat arbete

mot våldsbejakande extremism med utgång i ett förebyggande syfte. Dock ska det sägas att det har funnits vissa problem, speciellt har det visat på att det kan vara svårt att integrera överenskommelserna i det dagliga arbetet.

En modell som speciellt har fungerat är SSP (social, skola & polis), denna modell har sitt ursprung i Danmark och har där visat på bra resultat. SSP används på flertalet ställen i Sverige men där som modellen har implementerats bäst och kommit att utvecklas är i Göteborg. Där har de dessutom inkluderat fritidsverksamhet och då döpt om modellen till SSPF (SOU 2013:81).

Sociala insatsgrupper SIG

Sociala insatsgrupper (SIG) liknar till mångt och mycket SSPF-modellen fast istället så handlar det om en samverkan som utgår ifrån socialstyrelsen och rikspolisstyrelsen. Syftet med SIG är att möjliggöra stöd och hjälp för berörda myndigheter så att de kan samordnas under ledningen av socialstyrelsen. Samverkan ska också syfta till att arbetet kring unga människor i riskzonen för radikaliserings ska kunna utvecklas genom lokala samverkansförbund. Olika metoder och kunskap ska kunna spridas och användas mellan olika lokalförbund så att tidigare erfarenheter kan användas och prövas nationellt (SOU 2013:81).

Utbildningsmaterial och utbildningsinsatser

När utredarna skulle granska vilket material som ska användas och vad som finns idag, valde de dessutom att se till vad som finns internationellt. Det som de fann och som de vill implementera i det svenska utbudet var följande;

- *Synen på utbildning som central del i ett nationellt förebyggande arbete.*
- *Gemensamma utbildningsinsatser som prioriterad del inom nationell samverkan.*
- *Fokus på att utbilda, stärka och vägleda nyckelaktörer inom lokal samverkan.*
- *Tvärsektoriella utbildningsinsatser.*
- *Prioritering av kunskapsutveckling, erfarenhetsutbyte och kontinuerlig rådgivning.*
- *Uppsökande samtal som metod.*
- *Nationellt och internationellt utbyte och lärande.*

Syftet med utbildningsmaterialet är att det ska bidra till ökad medvetenhet och kunskap kring vad våldsbejakande extremism är och varför/hur det kan locka unga människor. Med detta som utgångspunkt kommer materialet vara riktat till berörda yrkesgrupper men även till unga personer mellan 12-19 år som kan komma i kontakt med våldsbejakande extremism.

För att göra materialet så lättillgängligt som möjligt har man tagit fram en hemsida³ där allt material kommer att publiceras. Att använda en hemsida som forum för sitt material är optimalt då ämnet är så pass aktuellt och i konstant behov av uppdatering. Vilket innebär att läsare kan få tillgång till den senaste upplagan av samtliga material (SOU 2013:81).

³ www.samordnarenmotextremism.se

8. Analys

I följande del kommer de dokument som studien är baserad på att analyseras utifrån Bacchi's analysmodell. Frågorna som modellen bygger på är anpassade för att passa vår studie och besvara den frågeställning som tidigare presenterats.

8.1 Fråga 1. Hur är problemet med våldsbejakande islamistiskt extremism framställt?

Diskurser ligger till grund för hur vi uppfattar saker och ting i vår vardag, men är inget som vi reflekterar över direkt. Hur en sak blir presenterat för oss påverkar hur vi ser på det. Den bild som svenska myndigheter förmedlar till oss formar vår uppfattning, det material som presenteras för oss anser vi ha legitimitet och är därmed trovärdigt. I och med att vi lever i en demokrati ska deras dokument representera folkets åsikter och därmed de värderingar som finns i svenska samhället.

Den svenska säkerhetspolisen fick år 2010 i uppdrag av regeringen att ta fram en rapport kring våldsbejakande islamistisk extremism och hur läget såg ut i Sverige. Det som presenterades i rapporten var att det inte fanns något direkt hot mot Sverige eller det svenska styrelseskicket. Då säkerhetspolisen uppdrag är att kartlägga brottslighet i Sverige, så presenteras problemet ur ett kriminologiskt perspektiv. Rapporten innehöll dessutom bevis på att det inte fanns några tendenser av en ökad radikaliserings i Sverige, utan att problemet som fanns är att unga män mellan 15-30 år rekryteras i Sverige för att sedan åka och ansluta sig till extremistgrupper utomlands. Där de begår brott genom att stödja extremistgrupperna samt att utföra våldshandlingar. Säpos rapport presenterade att problemet grundade sig i att rekrytering till extremistgrupper sker i Sverige. Att det främst är unga män som rekryteras trodde Säpo berodde på att rekrytering oftast skedde i umgängeskretsar. Kvinnor radikaliserar i en mindre omfattning än män, men det kan till stor del bero på att Säpo enbart kartlägger dem som de tror kan komma att begå brott. Då kvinnor i allt mindre utsträckning begår brott utan istället har en mer stödjande roll kan det finnas en felmarginal i hur problemet presenteras av Säpo.

När den nationella handlingsplanen publicerades, byggde den till stor del på Säporapporten men även på andra källor. Som dess namn presenterar så är det en handlingsplan och inte en lägesrapport. Regeringen som är de som står bakom skrivelsen presenterar här det officiella förhållningssättet till problemet. Som skrivelsen beskriver problemet kan det inte annat än tolkas som att det är ett socialt problem och ett hot mot demokratin i Sverige.

Handlingsplanen riktar sig dessutom till all slags våldsbejakande extremism, men som de väljer att presentera problemet kan det mycket väl tolkas som att det är speciellt inriktat mot islamistisk extremism. Detta då "lösningarna" som presenteras till mångt och mycket bygger på hur säkerhetspolisen har presenterat problemet med exempelvis rekrytering av unga män. Då säkerhetspolisens rapport enbart har fokuserat på våldsbejakande islamistisk extremism kan det här utläsas ett visst ställningstagande i problemframställningen. Ett exempel är när man presenterar lösningarna för att minska radikaliserings. Ungdomar som rekryteras till höger- och vänsterextrema grupper söker oftast upp dessa grupper själva, vilket inte är fallet för islamistisk extremism. Där sker istället rekryteringen genom att rekryterarna söker upp ungdomarna. Då handlingsplanen presenterar att det är av vikt att fånga upp ungdomar innan de "fångas upp" av extremistgrupper kan det här utläsas som att handlingsplanen mer riktar in sig mot islamistisk extremism.

Efter att den nationella handlingsplanen hade kommit ut under 2011 så fick Statens Offentliga Utredningar år 2013 i uppdrag att komma med förslag hur arbetet mot våldsbejakande extremism skulle kunna bekämpas mer effektivt. Även i den rapporten så presenteras problemet som ett socialt problem och som ett hot mot demokratin. Detta kan ses då lösningarna som presenterades och som skulle leda till ett mer effektivare arbete mot våldsbejakande extremism förespråkar utbildning och samverkan. En lösning som presenteras är samverkan mellan skola, socialtjänst och polis. Förslaget som läggs fram är att problemet måste bekämpas på en lokalnivå. Att det här föreslås att skola och socialtjänst ska vara inblandade tyder på att problemet ses som ett ungdomsrelaterat problem och som ett socialt problem. Att rapporten sedan tar upp att skolans demokratiuppdrag måste skärpas och förstärkas kan också ses som att de går på samma linje som den nationella handlingsplanen. Att det är ett hot mot demokratin och inte inriktat mot den svenska säkerheten.

När Säpo valde att presentera problemet fanns det egentligen inget hot mot Sverige, men i och med attentatet i Stockholm som resulterade i att EU- och demokratiministern valde att ta ställning i frågan och likaställer islamistisk extremism med terrorism, kom det att påverka hur svenska folket uppfattade problemet. När ord som terrorism kommer in i bilden blossas problemet upp och får en mycket större uppmärksamhet än vad som egentligen behövs. Som Säpo rapporterar är det enbart ett fåtal i Sverige som anses utgöra ett hot, men när samtliga dokument sedan presenteras har det hamnat ur sin kontext. Anmärkningsvärt är att både handlingsplanen och SOU-rapporten har hämtat information ifrån Säporapporten, men enbart den information som stärker deras egen tes.

8.2 Fråga 2. Vilka förutfattade meningar ligger bakom denna framställning av problemet?

Fråga 2 är mer diskursivt designad än vad de andra frågorna är. Analysen bygger här på stor del av att se vad som ligger bakom de framställningar av problemet som görs. Ur Säpos synvinkel så rapporteras det enbart ur ett kriminologiskt perspektiv, de tar inte med de sociala aspekterna i sina analyser över huvudtaget, detta på grund utav att det inte är deras uppgift.

Det som kan utläsas är när det ses till den nationella handlingsplanen och SOU-rapporten är att det finns en fundamental utgångspunkt i att det handlar om ett "vi och de" tänkande. Samtliga lösningar som presenteras handlar om att det är utbildning och upplysning som är lösningen på problemet. Det kan ses som att "om de vore mer lärda" hade vi inte haft de problem som vi har idag. Det presenteras också att de åtgärder som behövs genomföras ska ske på en lokal nivå. Det arbete som kan utföras på en nationell nivå är att utreda och ta fram handlingsplaner, i och med att detta arbete redan är genomfört så har berörda myndigheter och även regeringen fullbordat sin del av arbetet.

Det som även kan ses uppfattas i samtliga dokument är att det är ett ungdomsrelaterat problem. Insatserna är designade utifrån att det enbart är ungdomar som problemet berör. De vuxna som befinner sig i organisationerna tas inte i beaktning och negligeras av åtgärderna. Forskning och studier visar på att inom högerextremism och vänsterautonomi är det främst ungdomar som är engagerade och att de "fasas" ut när de blir äldre, vilket inte alltid är fallet

inom islamistisk extremism. Det är främst ungdomar som rekryteras men de väljer sedan att stanna kvar inom organisationen även när de bli äldre. Dokumenten pekar dessutom på att känslan av utanförskap kan bidra till radikalisering, vilket i mångt och mycket kan vara sant och att ungdomar kanske mer känner sig exkluderade av samhället än vad vuxna gör.

När man benämner personer som har valt att ansluta sig till våldsbejakande islamistisk extremism väljer man ord som muslim och inte som islamistisk extremist, det läggs även in värderingar som terrorism i ordets mening. Vilket kan ses som att problemet målas upp med att muslim = terrorist. Ett fenomen som inte förekommer när högerextrema benämns exempelvis. Vilket även här kan stärka vår tes om att det handlar om ett tänk om "vi och de". Detta kan speciellt ses i den nationella handlingsplanen där följande beskrivning ges.

"Sammankopplingen av islam, fanatism och terrorism har genererat negativa fördomar mot muslimer generellt och inom vissa grupper har föreställningen att islam inte kan anpassa sig till den västerländska sekulära demokratiska traditionen fått fäste. Dessa fördomar kan ge näring till högerextrema grupper men även inspirera till diskriminering och trakasserier."

(Skr 2011/12:44)

Som ovanstående citat beskriver så kan det ses som att det är en stor grupp som får utstå trakasserier utifrån en väldigt liten grupps handlingar. Att då välja ord som muslim i samma mening som terrorism eller extremism skapar en uppfattning om att de vore synonyma. När det talas om högerextrema, väljer man inte att benämna dessa personer utifrån deras nationalitet eller trosuppfattning. Vilket kan ses som att högerextrema och vänsterautonom är som "vi" fast lite mer radikala medan muslimer är "de" och med det annorlunda.

8.3 Fråga 4. Vad är det som är problemfritt i presentationen av problemet? Vad är det som är "tystat"? Hur kan man framställa problemet på ett annorlunda sätt?

Bacchi's fråga 4 handlar till mångt och mycket om vad som inte problematiseras och hur en policy eller ett dokument hade kunnat tas emot annorlunda om det hade presenterats på ett annat sätt eller om andra aspekter kring problemet hade presenterats.

Det som är problemfritt i presentationen av problemet är att eftersom det är ett demokratiproblem så kan det lösas genom utbildning och samverkan. Vilket mycket väl skulle kunna vara lösningen. Som det är presenterat utgår de ifrån att det bara kommer att fungera, men inte hur det ska gå till. SSPF-modellen (skola, socialtjänst, polis, fritidsverksamhet) som används i Göteborg föreslås det ska implementeras även på andra ställen i Sverige. Anmärkningsvärt här är att rapporten lägger fram modellen som en lösning men redovisar även att det kan vara problematiskt när olika myndigheter ska samverka. Denna kontradiktion kan ses som ett stort problem som inte tas upp. En annan faktor som kan vara avgörande är vart i landet implementeringen sker. I Göteborg där modellen har fungerat bra så har de en bred organisation med stora resurser. Detta kan mycket väl vara en av anledningarna till att samverkansprojektets implementering har lyckats. Om modellen skulle implementeras i en mindre kommun med mindre resurser hade eventuellt inte modellen fungerat lika bra om ens alls. Det handlar i mångt och mycket om de lokala förutsättningarna, men även till viss del av ekonomiska förutsättningar. Detta bortses ifrån i både den nationella handlingsplanen och SOU-rapporten, där det lämnas helt oproblematiserat. Det kan ses som att de lösningar som presenteras är relativt enkla lösningar på ett väldigt komplext problem.

Regeringen gav Säkerhetspolisen i uppdrag att utreda hur läget i Sverige såg ut ur ett våldsbejakande islamistiskt perspektiv. Det som tystas ner i samband med att rapporten publiceras är bakgrunden till utredningens behov och anledningen till varför det presenterades vid den tidpunkten. Säkerhetspolisen grundade till stor del sin rapport på egen insamlad data, för att kunna presentera den kartläggningen som görs i rapporten har de varit tvungna att samla in data över tid. Vilket kan leda till frågan om vad det var som låg bakom att det aktualiserades vid detta tillfälle och varför det inte hade gjorts tidigare. Hade inte attentatet i Stockholm skett hade antagligen inte den nationella handlingsplanen eller SOU-rapporten tagits fram. Detta då ämnet inte hade varit lika aktuellt.

En annan aspekt som tystas ner om problemet är Säpos framställning av problematiken som finns i Sverige. Att det är pågående rekryteringar till islamistiska extremistgrupper som leder till att en del radikaliserade sedan väljer att åka för att utföra brottsrelaterade handlingar utomlands. Denna problematik tas inte upp alls i de övriga dokumenten, vilket skapar en

nyfikenhet till vad det kan finnas för bakomliggande anledningar till detta. Kan det bero på att det bara är en liten andel av Sveriges befolkning som det berör, i så fall kan det diskuteras varför islamistisk extremism överhuvudtaget har aktualiserats och problematiserats.

I de dokument som kommit till under 2010-talet talas det endast om de förebyggande åtgärder för att stoppa personer från att radikaliseras. Vad är anledningen till att de lösningar som presenteras enbart verkar proaktivt och inte reaktivt på problemframställningen. I Säporapporten talas det om att det finns avhopparverksamhet men att den enbart riktats till personer som vill lämna den så kallade "vit-makt"-rörelsen och andra kriminella grupperingar. Samma rapport tar upp att det är en skillnad mellan att lämna olika våldsbejakande extremistgrupper, precis som att rekryteringsprocessen skiljer sig åt. Då dessa policyer riktar sig generellt mot våldsbejakande extremism så finns det inte heller en "lösning" på hur samhället ska hantera de personer som väljer att återvända till Sverige efter en så kallad "terroristresa". En möjlig anledning till att de lösningar som presenterats enbart föreslår proaktiva lösningar kan bero på att det målas upp som ett demokratiproblem, vilket gör att denna slags problematik inte faller inom ramverket.

Beroende på hur ett problem framställs utformas lösningar utifrån det. Som problemet blir framställt i den nationella handlingsplanen och i SOU-rapporten så presenteras utbildning om demokrati som lösning. Om problemet hade framställts annorlunda hade de presenterade lösningarna varit verkningslösa.

I detta fall hade problemet mycket väl kunnat framställas som ett integrationsproblem. Det finns en antydning i texten om att utanförskap ligger till grund för en ökad risk för radikalisering. Men detta problematiseras inte utan behandlas enbart som en effekt utav ett demokratiproblem. Hade denna problematik framställts på ett annat sätt hade det med största sannolikhet presenterats andra lösningar. I Storbritannien har de en liknande situation som Sverige men där har de valt att belysa problemet ur ett kriminologiskt perspektiv. Där uppfattas det mer som ett hot mot nationens säkerhet än som ett socialt problem. Vilket har lett till att deras lösningar formas utifrån en kriminologisk utgångspunkt. Vilket kan återkopplas till att hur ett problem framställs påverkar vad vi anser behövs åtgärdas.

9. Avslutande diskussion

Frågeställningen i vår studie lyder följande; *Hur har våldsbejakande islamistisk extremism presenterats av statliga myndigheter under 2010-talet?* I kommande diskussion ska vi försöka besvara frågan utifrån det material som presenterats och analyserats.

Inledningsvis kan det sägas att våldsbejakande islamistisk extremism blev aktuellt i Sverige under 1990-talet och har sedan dess kommit att belysas olika, vilken till stor del kan bero på olika händelser. Problemet har belysts ur olika perspektiv, Säpo ser det som ett kriminologiskt medans SOU-rapporten och regeringen ser det som ett sociologiskt problem.

Problemet har också presenterats olika utomlands, det finns många möjliga tolkningar på problemet. I Storbritannien så har de valt att arbeta mot våldsbejakande extremism genom områdespolisering och informationsprogram, insatserna är riktade mer reaktivt. I Danmark har problemet bemötts ur ett mer socialt perspektiv. Det är härifrån som den svenska nationella handlingsplanen har funnit inspiration till sina lösningar. Att Danmark och Sverige har valt att bemöta problematiken lika är inte konstigt då dessa länder är ganska likt utformade och deras grundläggande värderingar. Det finns dock en sak som skiljer länderna åt och det är att Sverige mer har valt att belysa det som ett demokratiproblem.

Att det är ett demokratiproblem och att det är kopplat till en ungdomsproblematik är något som både handlingsplanen och SOU-rapporten fastställer. Att det dessutom ska kunna stävjas genom samverkan och utbildning är de också eniga om. Men att dra samtliga extremistformer över en och samma kant och tro att det ska finnas en "universallösning", skulle kunna ses som naivt. När lösningarna presenteras kan det läsas mellan raderna att det främst är våldsbejakande islamistisk extremism som de vill agera emot. Varför försöker då samtliga myndigheter att framställa det annorlunda? Att det finns höger och vänsterextrema i Sverige är ingen nyhet. Det har alltid funnits i modern tid och de rapporteringar som sker kring ämnet visar inte på någon direkt ökning av problemet. Kan det då vara så att det är av politisk vinning som myndigheterna väljer att agera som de gör? Det är en relativt liten andel av Sveriges befolkning som anses vara radikaliserade och därmed berörs av dessa dokument och deras insatser. Så återigen ställer vi oss frågan om det är av en politisk vinning som dessa

dokument har tagits fram? Eller om det finns problem i samhället som inte presenteras för medborgarna som därmed gör samtliga handlingar legitima.

Det som kan diskuteras är om handlingsplanen och SOU-rapporten hade tagits fram om inte självmordsattentatet hade inträffat i Stockholm. I och med attentatet blev gemene man mer medveten om att det faktiskt "kan hända mig", detta gjorde att det efterfrågades åtgärder och reaktioner i från regeringen. Vilket vi antar kan vara den bakomliggande orsaken till att dokumenten arbetades fram. Då den nationella handlingsplanen presenterades relativt fort, skulle det kunna tyda på att det fanns tankar om att det behövdes en handlingsplan och att attentatet blev den utlösande faktorn för att det faktiskt genomfördes. Om inte attentatet hade skett skulle det inte påverka problemet med att unga radikaliserar och rekryteras till islamistiska extremistgrupper. Här kan vi se att problemets framställning förändras efter attentatet. Detta genom att Säporapporten först inte klassar det som något direkt hot eller som något farligt, men när attentatet sker så prioriteras ämnet och synen förändrades av islamistisk extremism då det sammankopplas med terrorism. Det som egentligen var ett litet problem utvecklades till ett stort demokratiproblem.

Under arbetets gång har vi kommit att tänka på olika frågeställningar, vars svar inte presenteras i materialet. Då ämnet och dokumenten är relativt nya och aktuella skulle det vara intressant att se hur lösningarna som presenteras kommer att tas emot. Kommer de visa sig vara verkningslösa eller kommer de att stävja problematiken. Så förslag på vidare forskning skulle vara att utvärdera hur det förebyggande arbetet fungerar och hur kommer att utvecklas över tid. Är behovet mättat eller kommer det krävas fler insatser i framtiden?

En annan aspekt som vi valt att bortse ifrån är den debatt som förts i media. Då vår studie enbart ser till utvalda myndigheters presenterade dokument hade en diskursanalytisk studie baserad på medias rapportering varit av intresse att genomföra. Detta för att se om det ger samma svar som vår studie kommit fram till.

10. Referenslista

- Bacchi, Carol Lee (2009). *Analysing policy: what's the problem represented to be?*. Frenchs Forest, N.S.W.: Pearson
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Boréus, K. (2011) Diskursanalys I Ahrne, G., Svensson, P. (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. (s.150-164) Malmö: Liber
- Bryman, Alan (2008). *Social research methods. 3. ed.* Oxford: Oxford University Press
- Chong, D., Druckman J.N. (2007) *Framing Theory Annual Reviews Political Science* 10: 103-126
- Esaiasson, P. Gilljam, M. Oscarsson, H. & Wängnerud, L.(2012). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individen och marknad*.Stockholm: Norstedts Juridik
- Foucault, Michel (1993). *Diskursens ordning: installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*. Stockholm: Stehag
- Lindekilde, L. (2012) *Neo-liberal governing of "radicals": Danish redicalization prevention policies and potential latrogenic effects*. International journal of conflict and violence. Vol 6:109-125.
- Nasser-Edine, M. Garnham, B. Agostino, K. Caluya, G.(2011) *Countering Violent Extremism (CVE)* Edinburgh:Department of Defence; Defence Science and Technology Organisation
- Pickering, S. McCulloch, J. Wright-Neville, D. (2008) *Counter-terrorism policing: towards social cohesion*. Crime Law Soc Change 50:91–109 DOI 10.1007/s10611-008-9119-3

Sandelin, M. (2012) *Jihad - Svenskarna i de islamistiska terrornätverken*. Stockholm: Reporto Förlag

Schneider, A & Ingram, H (1993) *Social construction of target populations: Implications for politics and policy* American political science review Vol. 87, no. 2

Skr. 2007/08:64 *Nationellt ansvar och internationellt engagemang - En nationell strategi för att möta hotet från terrorism*. Stockholm: Justitiedepartementet

Skr. 2011/12:44 *Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism*. Stockholm: Kulturdepartementet

SOU 2013:81 *När vi bryr oss - förslag om samverkan och utbildning för att effektivare förebygga våldsbejakande extremism*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

Staniforth, A. (2014). *Preventing terrorism and violent extremism*. Oxford:Oxford University press

Sveriges Kommuner och Landsting (2010). *Lokala insatser emot våldsbejakande politisk extremism*.

Säkerhetspolisen (2010). *Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige*.

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2002). *Discourse analysis as theory and method*. London: Sage

Elektroniska källor

Ohlsson, B.(2010,15 Dec.) *Extremism bör bekämpas lokalt*. Svenska Dagbladet. Hämtad 2015-04-28 från http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/extremism-bor-bekampas-lokalt_5809595.svd

Mchoul, A & Grace, W (1993) *A Foucault primer- Discourse, Power and the Subject* <http://sociology.sunimc.net/htmledit/uploadfile/system/20100904/20100904173922931.pdf> hämtad 2015-05-15

Youcefi, F.(2015) Säpo: *Ring oss innan du åker*. Uppdrag Granskning SVT Publicerad 18 Februari <http://www.svt.se/ug/sapo-ring-oss-innan-du-aker> Läst 27 februari 2015